

УДК 336

Ю. В. Біляк,
к. е. н., доцент кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: 0000-0002-9766-4780

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.17—18.45

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Y. Biliak,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

COMPONENTS, TASKS AND PRINCIPLES OF FINANCIAL SECURITY OF BUSINESS ENTITIES

Актуальність обраної теми статті зумовлена тим, що найважливіший елемент економічної безпеки в сучасних умовах — фінансова безпека. Це пов'язано з тим, що фінансова безпека стає найважливішою частиною економічної безпеки суб'єктів господарювання в аграрному секторі, яка розпоряджається грошовими потоками підприємства, визначає його стратегічний розвиток. Система фінансової безпеки суб'єктів господарювання покликана виконувати певні функції. До найбільш значущих з них слід віднести такі: прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і його персоналу, збереження майна, створення благодійної конкурентного середовища, ліквідація наслідків завданих збитків та ін. Метою фінансової системи безпеки є своєчасне виявлення і запобігання як зовнішніх, так і внутрішніх небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і досягнення нею цілей бізнесу. Проблеми безпеки отримали останнім часом надзвичайну актуальність, що пов'язано з ростом нестабільності та майбутнім збільшенням числа загроз сучасної цивілізації: це і зростання тероризму, і нестабільність фінансових ринків, і аномальна варіація цін на енергоносії, насамперед на нафту, та ін. У цих умовах і держава, і регіони, і суб'єкти господарювання в аграрному секторі зіткнулися з необхідністю принципово нових підходів до забезпечення безпеки.

The relevance of the chosen topic of the article is due to the fact that the most important element of economic security in modern conditions — financial security. This is due to the fact that financial security becomes the most important part of the economic security of economic entities in the agricultural sector, which manages the cash flows of the enterprise, determines its strategic development. The financial security system of economic entities is designed to perform certain functions. The most important of them are the following: forecasting, detection, prevention, mitigation of dangers and threats, ensuring the security of the enterprise and its staff, preservation of property, creating a charitable competitive environment, elimination of the consequences of losses and others. The purpose of the financial security system is the timely detection and prevention of both external and internal hazards and threats, ensuring the security of the enterprise and achieving business goals. Security issues have recently become extremely relevant due to the growing instability and the coming increase in the number of threats to modern civilization: the growth of terrorism, and the instability of financial markets, and abnormal variation in energy prices, especially oil, and others. In these circumstances, the state, regions and businesses in the agricultural sector have faced the need for fundamentally new approaches to security. Financial security of economic entities in the agricultural sector is a state of an economic entity in which it, with the most efficient use of corporate resources, seeks to prevent, mitigate or protect against existing dangers and threats or other unforeseen circumstances and ensures the achievement of competitive business objectives and economic risk. In turn, at the level of economic entities in the agricultural sector, danger should be understood as an objectively existing possibility of negative impact on its functioning, as a result of which it may be harmed, which can even lead to a crisis or liquidation or absorption by another structure. From these two concepts follows the meaning of the threat as a specific and immediate form of danger or a set of negative factors or conditions.

Ключові слова: фінансові загрози, фінансова безпека, фінансова безпека суб'єктів господарювання аграрного сектору, фінансовий інтерес, елементи, завдання, фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору.

Key words: financial threats, financial security, financial security of economic entities of the agricultural sector, financial interest, elements, tasks, financial security of economic entities of the agricultural sector.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Найважливіший елемент економічної безпеки в сучасних умовах — фінансова безпека. Це пов'язано з тим, що фінансова безпека стає

найважливішою частиною економічної безпеки суб'єктів господарювання в аграрному секторі, яка розпоряджається грошовими потоками підприємства, визначає його стратегічний

розвиток. Система фінансової безпеки суб'єктів господарювання покликана виконувати певні функції. До найбільш значущих з них слід віднести такі: прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і його персоналу, збереження майна, створення благодійної конкурентного середовища, ліквідація наслідків завданих збитків та ін. Метою фінансової системи безпеки є своєчасне виявлення і запобігання як зовнішніх, так і внутрішніх небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і досягнення нею цілей бізнесу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідженню зазначеного питання було приділено достатньо уваги з боку різних дослідників і вчених, що призвело до виникнення гострих суперечностей між ними. Проте на сьогодні у світі не має спільної думки стосовно даного напрямку. Для глибшого розуміння впливу ризиків і загроз на стан фінансової безпеки суб'єктів господарювання в аграрному секторі необхідно з'ясувати зміст понять "небезпека" і "безпека", які тісно пов'язані із категоріями "загроза" і "ризик", що надасть можливість всебічно та повноцінно проаналізувати функціональні завдання служби фінансової безпеки суб'єктів господарювання в аграрному секторі.

МЕТА СТАТТІ

Проблеми безпеки отримали останнім часом надзвичайну актуальність, що пов'язано з ростом нестабільності та майбутнім збільшенням числа загроз сучасної цивілізації: це і зростання тероризму, і нестабільність фінансових ринків, і аномальна варіація цін на енергоносії, насамперед на нафту, і та ін. У цих умовах і держава, і регіони, і суб'єкти господарювання в аграрному секторі зіткнулися з необхідністю принципово нових підходів до забезпечення безпеки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На думку автора, фінансова безпека суб'єктів господарювання в аграрному секторі — це такий стан господарюючого суб'єкта, за якого він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів домагається запобігання, ослаблення або захисту від існуючих небезпек і загроз або інших непередбачених обставин і забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і господарського ризику. Таке розуміння фінансової безпеки суб'єктів господарювання в аграрному секторі дозволяє показати, що аграрні підприємства

знаходяться в ситуації невизначеності, непередбачуваності, регулярних змін як внутрішніх умов господарювання, так і зовнішніх: політичних, макроекономічних, екологічних, правових; суб'єкти господарювання приймають ризикові рішення в умовах жорсткої конкуренції, домагаються запобігання, ослабленню або захисту від існуючих або прогнозованих небезпек або погроз; і, на погляд автора, це переконливо свідчить, що в таких умовах воно забезпечує досягнення цілей бізнесу. Тобто в цій ситуації корпоративні ресурси суб'єктів господарювання (земля, капітал, кадровий потенціал, підприємницькі здібності менеджерів, інформація, інтелектуальна власність, технологія і т.д.) використовуються в першу чергу для досягнення цілей бізнесу, а не тільки для запобігання небезпек і загроз. І такий шлях — це шлях досягнення стратегічних цілей підприємницької діяльності та забезпечення сталого інтенсивного розвитку суб'єктів господарювання.

На думку автора, саме поняття "фінансова безпека" має корелювати з загальним поняттям "безпека", як на рівні національної безпеки, так і на рівні суб'єктів господарювання аграрного сектору; також воно повинно виступати складовою частиною поняття "економічна безпека" господарюючого суб'єкта; з іншого боку, воно повинно мати власний зміст, що відрізняє проблематику фінансової безпеки від інших видів безпеки. В свою чергу на рівні суб'єктів господарювання аграрного сектору під небезпекою слід розуміти об'єктивно існуючу можливість негативного впливу на його функціонування, внаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, яка навіть спроможна призвести до кризового стану або ліквідації чи поглинання іншою структурою. З цих двох понять випливає зміст загрози як конкретної і безпосередньої форми небезпеки або сукупності негативних чинників чи умов. Отже, загроза (ризик) фінансової безпеки у підприємницькій діяльності в найпростішому тлумаченні означає можливість випадкового виникнення небажаних фінансових наслідків. У цьому визначенні істотними є деякі моменти. По-перше, ситуації, при яких небажані фінансові наслідки виникають напевно або напевно не виникають, в загальному випадку до фінансових загроз або ризиків не належать. По-друге, має бути присутня можливість висловити потенційний збиток в грошовій формі. Серед можливих методів такого виразу можна, зокрема, назвати наступні: величина прямих витрат, оцінка недоотриманого доходу. Якщо розглядати ризик, небезпеку або загрозу на побутовому рівні, то між цими

поняттями немає відмінностей. З іншого боку, якщо розглядати ці поняття з боку фінансової безпеки, то всі ці поняття будуть виглядати як характеристика категорій різного рівня. Для того щоб побачити різницю в розумінні цих понять, необхідно розглянути кожне окремо.

Отже, на думку автора, ризик можна визначити як можливу появу несприятливих наслідків у діяльності господарюючого суб'єкта. Під основним фактором ризику є причина, яка здатна до появи небезпеки, яка може привести до збитків в діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору. Небезпека може бути представлена як можливості негативних впливів на господарюючий суб'єкт, у результаті яких може бути завдано шкоди, в результаті чого може відбутися погіршення стану суб'єктів господарювання.

Також до основних джерел небезпеки можна віднести умови, за яких можливе виявлення ворожих намірів, або шкідливих властивостей, у яких буде можливість негативно впливати на суб'єкти господарювання аграрного сектору, бо загроза — це найбільш конкретна форма небезпеки, яка здатна зробити негативний вплив на суб'єкт господарювання [2].

Якщо послідовно порівняти появу загрози, то спочатку з'являється ризик, тобто причина, по якій можливе виникнення негативних впливів на суб'єкт господарювання. Після появи ризику, з'являється небезпека, яка показує, що можливий негативний вплив. І після небезпеки, визначається загроза, яка може нанести негативні наслідки. Таким чином, отримуємо, що загроза це найвища за ступенем небезпека негативних наслідків, яка з'являється після того як суб'єкт господарювання аграрного сектору пройшов стадію ризику і небезпеки.

Таким чином, співвідношення між категоріями "фінансовий ризик" і "загроза фінансовій безпеці" така: загроза випливає з ризику, "вирастає" з нього. Загроза "міститься" у ризику і лише за настання певних умов ризик перетворюється на конкретну загрозу. Щодо фінансової безпеки суб'єкту господарювання, загроза як чинник руйнівної дії (загроза фінансовій безпеці) — це наявне чи потенційно можливе явище або чинник, який створює небезпеку для реалізації фінансових інтересів суб'єкту господарювання та не дає можливості виконувати на належному рівні роботу згідно домовленостей [4].

Автор пропонує таку загальну класифікацію загроз суб'єктів господарювання аграрного сектору, тому що посилення ролі фінансових відносин в економіці країни призводить до зростання значущості забезпечення фінансової безпеки не тільки на рівні держави, а й на

рівні галузі (рис. 1). Автор відокремлює аграрний сектор, тому що він відрізняється від інших галузей економіки специфічними факторами:

- 1) відносинами власності;
- 2) оподаткуванням;
- 3) державною підтримкою;
- 4) формуванням і використанням нематеріальних активів;
- 5) визначенням фінансових результатів господарської діяльності;
- 6) приватизацією майна та землі;
- 7) формуванням людського капіталу;
- 8) соціальної інфраструктури села тощо.

Сучасні суб'єкти господарювання, навіть ті, які не залучають безпосередньо фінансові ресурси на фінансових ринках, все одно відчують наслідки фінансових криз у своїй діяльності. Саме це обумовлює підвищену увагу до розробки системи для запобігання загрозам фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору.

Для того щоб суб'єкти господарювання аграрного сектору функціонували і робили прогнози на майбутнє, необхідно проводити порівняльний аналіз загроз фінансової безпеки, в якій повинні бути включені як реальні, так і потенційні загрози, а також кризові ситуації і несприятливі фактори життєдіяльності суб'єкта господарювання. У наш час факторів, які можуть негативно вплинути на діяльність суб'єктів господарювання аграрного сектору безліч, бо у будь-якого господарюючого суб'єкта існують різні зв'язки і відносини, які виникають у політичних, соціально-економічних та інших умовах. Незважаючи на те, що в єдиному економічному просторі діють різні загрози фінансовій безпеці, форми, в яких вони проявляються істотно відрізняються. Таким чином, кожний суб'єкт господарювання аграрного сектору змушений прогнозувати найбільш значущі загрози і виходячи з цього, виробляти певну систему заходів щодо своєчасного виявлення та запобігання на ранніх стадіях появи. Загрози фінансовій безпеці суб'єктів господарювання аграрного сектору, зазвичай, фактори, що перешкоджають або створюють небезпеку реалізації фінансово-економічних інтересів підприємства (зовнішні, внутрішні, економічні, об'єктивні, суб'єктивні та зовнішньоекономічні).

На рисунку 1, схематично представлені основні види загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарювання аграрного сектору (рис. 1).

Таким чином, загроза фінансовій безпеці представляє собою сукупність умов і факторів, які перешкоджають реалізації економічних і

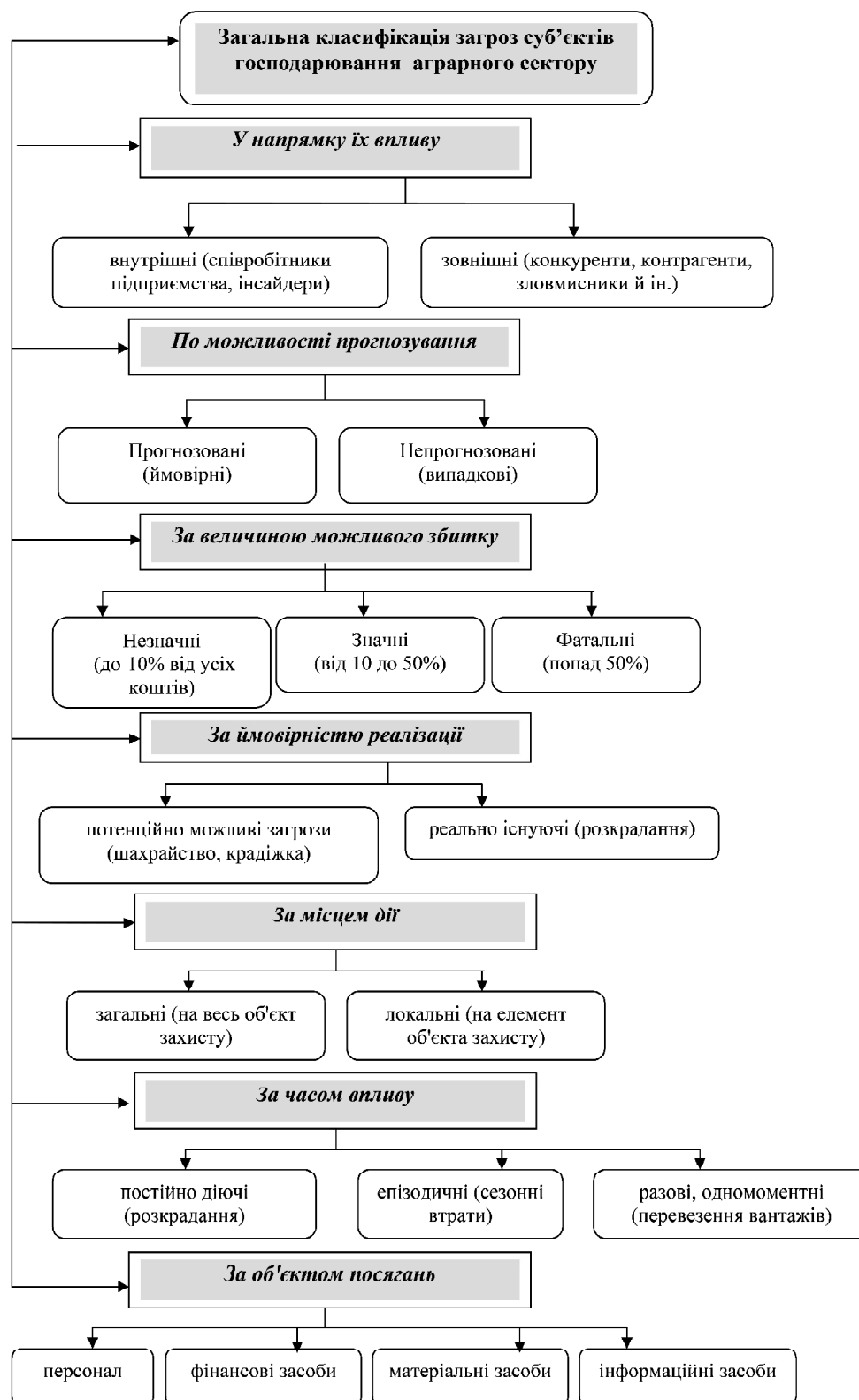

Рис. 1. Загальна класифікація загроз суб'єктів господарювання аграрного сектору

фінансових інтересів суб'єктів господарювання і створюють можливості для нанесення шкоди суб'єктам господарювання в залежності від їх економічного потенціалу, тобто для оцінки загрози, необхідно простежити зменшення

економічного потенціалу суб'єкту господарювання за певний проміжок часу.

Для того щоб суб'єкти господарювання аграрного сектору функціонували і робили прогнози на майбутнє, необхідно проводити

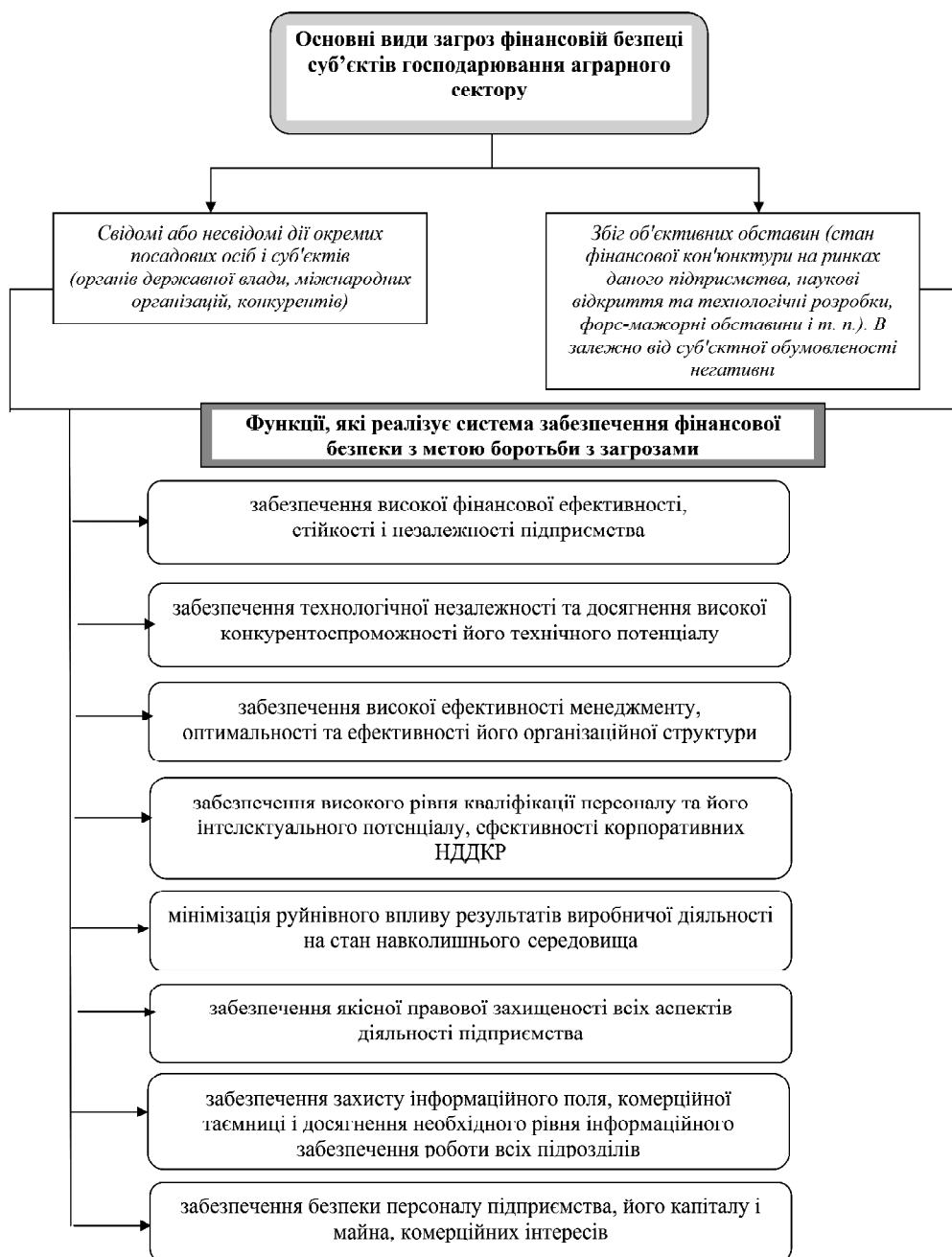

Рис. 2. Основні види загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарювання аграрного сектору

порівняльний аналіз загроз фінансової безпеки, в якій повинні бути включені як реальні, так і потенційні загрози, а також кризові ситуації і несприятливі фактори життєдіяльності суб'єктів господарювання. Таким чином, для ефективного забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання необхідно провести всебічний аналіз загальної сукупності загроз. Попри те, що в єдиному економічному просторі діють різні загрози фінансовій безпеці, форми, в яких вони проявляються, і всі дії у різних суб'єктах господарювання істотно відрізняються. Таким чином, кожен суб'єкт господарю-

вання змушений прогнозувати найбільш значущі загрози і виходячи з цього, виробляти певну систему заходів щодо своєчасного виявлення та запобігання на ранніх стадіях появи [3]. На думку автора, загрози фінансовій безпеці суб'єктів господарювання аграрного сектору — це фактори, що перешкоджають або створюють небезпеку реалізації фінансово-економічних інтересів підприємств різних форм власності (зовнішні, внутрішні, економічні, об'єктивні, суб'єктивні та зовнішньоекономічні).

Слід також підкреслити ще одну особливість загрози фінансовій безпеці суб'єктів

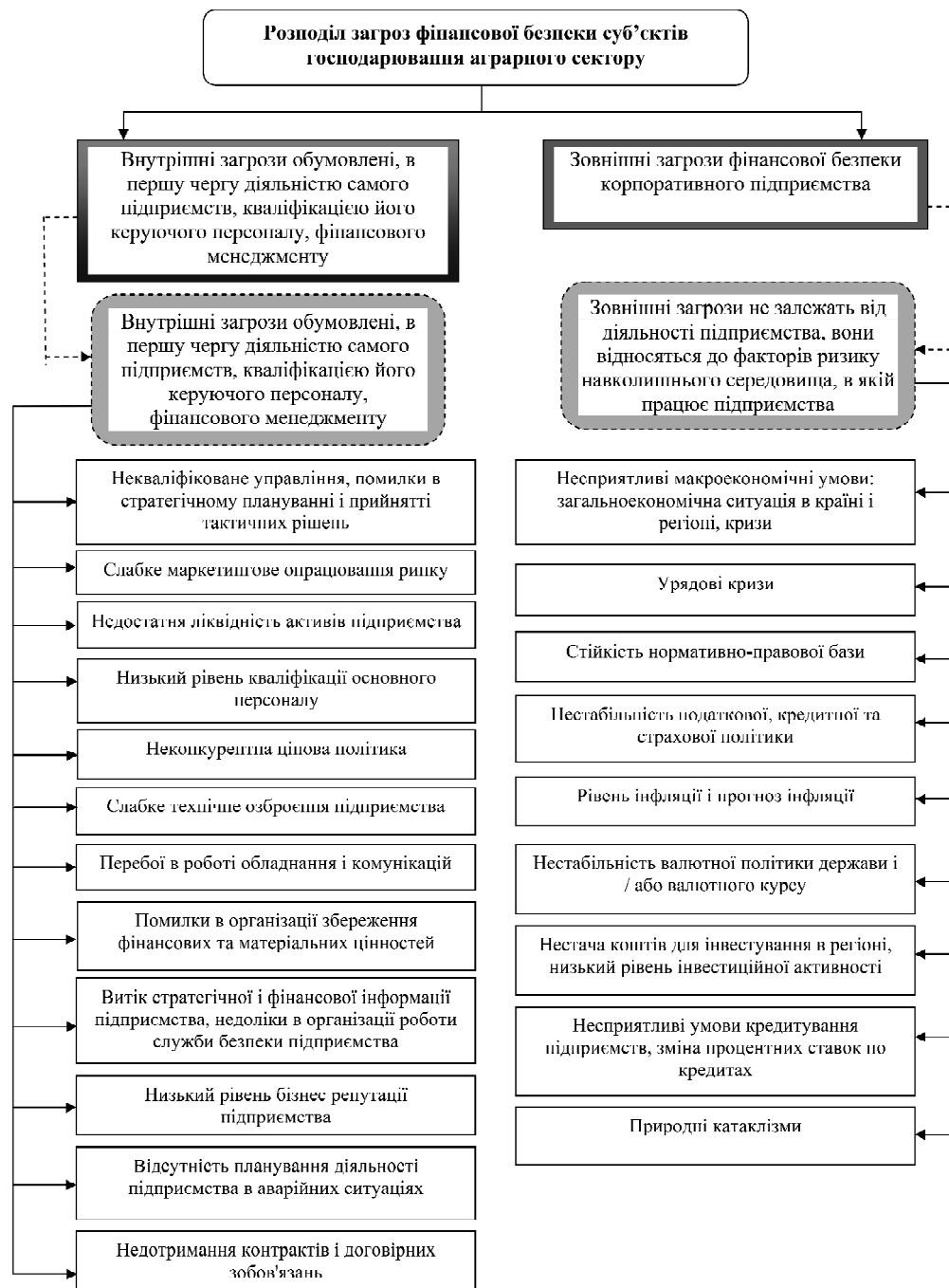

Рис. 3. Розподіл загроз фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору

господарювання аграрного сектору — це її не- постійний характер, тому що загроза може змінюватися в процесі розвитку підсистеми забезпечення фінансової безпеки підприємства.

На рисунку 2, схематично представлено основні види загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарювання аграрного сектору (рис. 2).

Але, якщо брати взагалі, небезпеки і загрози, що впливають на фінансову безпеку суб'єктів господарювання аграрного сектору, то їх умовно можна розділити на зовнішні і внутрішні.

Визначимо головні зовнішні небезпеки і загрози, що впливають на втрату фінансової безпеки:

- 1) скупка акцій, боргів підприємства небажаними партнерами;
- 2) наявність значних фінансових зобов'язань у підприємства (такі як великі позикові кошти, заборгованості підприємству);
- 3) нерозвиненість ринків капіталу і їх інфраструктури;
- 4) недостатньо розвинена правова система захисту прав інвесторів і виконання законодавства;

5) криза грошової і фінансово-кредитної систем;

6) нестабільність економіки;

7) недосконалість механізмів формування економічної політики держави.

До внутрішніх небезпек і загроз, що впливають на фінансову безпеку суб'єктів господарювання аграрного сектору, відносяться навмисні або випадкові помилки менеджменту в галузі управління фінансами суб'єктів господарювання, пов'язані з:

1) вибором стратегії підприємства;

2) управлінням і оптимізацією активів і пасивів підприємства (розробка, впровадження та контроль управління дебіторською та кредиторською заборгованостями, вибір інвестиційних проектів і джерел їх фінансування, оптимізація амортизаційної і податкової політики).

Отже, для зручності аналізу загрози фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору умовно розподілимо на зовнішні і внутрішні загрози (рис. 3).

Аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору необхідний під час стратегічного планування діяльності суб'єктів господарювання і дозволяє прийняття тактичних рішень для забезпечення успішної фінансової діяльності підприємств аграрного сектору.

На думку автора, актуальним є підхід запропонований І. Манцуровим і О. Нусіною. Вони запропонували здійснювати поділ загроз за сферою походження, а саме: загрози, що виникають у процесі звичайної діяльності підприємства, репутаційні загрози та загрози зовнішнього тиску [5]. До загроз, що виникають у процесі господарської діяльності, науковці відносять всі загрози, що утворюються всередині підприємства й пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції. Вони зумовлюють зниження результативності основної діяльності підприємства та впливають на його ринкову вартість. До такого роду загроз можуть відноситись: порушення фінансової дисципліни, несвоєчасне погашення зобов'язань, низька кваліфікація персоналу підприємства, низька якість планування та контролю, високий рівень фізичного та морального зносу обладнання та техніки і т.ін. Репутаційні загрози пов'язані із формуванням негативної думки про підприємство у зовнішніх контрагентів. Вони виникають поза межами підприємства, але зумовлені його діями та результатами діяльності. Такі загрози також можуть призвести до зниження прибутковості підприємства та зменшення його ринкової вартості. До репутаційних загроз можна віднести інформацію про по-

рушення справи про банкрутство підприємства, інформацію про заборгованість підприємства перед бюджетом, працівниками тощо. Загрози зовнішнього тиску виникають поза межами суб'єкта господарювання без його участі й без його бажання. Зазвичай, вони викликані цілеспрямованими діями конкурентів, органів влади та інших сторонніх осіб, а також обставинами, що склалися у зовнішньому середовищі. До такого роду загроз можна віднести, наприклад, зміни у податковому та митному законодавстві, недобросовісну конкуренцію, рейдерські атаки тощо. Сьогодні рейдерство є однією з найбільш серйозних загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарювання аграрного сектору серед тих, які відносять до загроз зовнішнього тиску. Недружнє поглинання, інакше кажучи, захоплення суб'єктів господарювання, пов'язане з бажанням сторонніх осіб володіти власністю, яка успішно функціонує і забезпечує стабільний прибуток. Загалом під недружнім поглинанням розуміють встановлення тотального контролю над суб'єктами господарювання, як в юридичному, так і у фізичному плані, попри бажання власників. Така загроза для суб'єктів господарювання аграрного сектору виникла ще на початку 90-х років минулого століття й існує на даний момент і стає все більше актуальною. Зазвичай в якості об'єкта поглинання найбільш часто виступають суб'єкти господарювання, які мають ліквідні активи у вигляді нерухомого майна (приміщень, будівель, земельних ділянок), стратегічного місцезнаходження, налагодженого виробничого циклу, ексклюзивного обладнання, інтелектуальної власності тощо. Найбільший інтерес для "загарбників" представляють:

1) корпоративна інформація: засновницькі документи, положення, що регламентують діяльність органів управління, протоколи зборів трудового колективу, протоколи засідань ради директорів, відомості про дочірні та залежні компанії, про величину та структуру статутного капіталу, оперативна інформація про зміни в реєстрі акціонерів підприємства;

2) фінансово-економічна інформація: бухгалтерські баланси, відомості про наявність і структуру дебіторської та кредиторської заборгованості, про наявність ліквідного майна і його правовий статус; інформація про контрагентів підприємства, про податкову та банківську історію і т.ін.;

3) відомості про менеджмент і власників підприємства: дані про розподіл посад, відомості про розподіл акціонерного капіталу або часток серед власників, способі придбання й оплати акцій, особиста інформація [1].

Таким чином, кількість загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарювання існує досить велика кількість. Необхідно розглядати всі загрози в комплексі для того, щоб провести повноцінний аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах сучасного часу. Вся система загроз фінансовій безпеці може бути представлена як динамічна структура, яка має пов'язану систему, в результаті якої, наступ однієї загрози може призвести до появи іншого і посилити загальний вплив на діяльність суб'єктів господарювання аграрного сектору. Такі особливості проявляються особливо в наш час, бо зараз досить багато загроз фінансовій безпеці і кризових ситуацій.

Значною загрозою фінансовій безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору може також служити недостатній контроль над структурою вкладень підприємства, співвідношенням частин фінансового портфеля за ризикованістю та дохідністю його складових. Важливим напрямом забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства є контроль над усіма сторонами його господарської діяльності з точки зору підвищення поточної рентабельності бізнесу, а також розвитку його зростання. Іншими словами, під системою забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання розуміється сукупність здійснюваного комплексу заходів в інтересах захисту бізнесу від внутрішніх і зовнішніх фінансових загроз.

ВИСНОВКИ

Стратегія управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання аграрного сектору в умовах нестабільного існування, на думку автора, повинна включати такі складові:

- діагностика кризових ситуацій;
- поділ об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів;
- визначення переліку заходів щодо запобігання загроз фінансовій безпеці;
- оцінка ефективності планованих заходів з точки зору нейтралізації негативних впливів;
- оцінка вартості запропонованих заходів щодо усунення загроз фінансовій безпеці.

Ефективне забезпечення фінансової безпеки повинно ґрунтуватися на комплексному підході до управління цим процесом. Комплексний підхід передбачає врахування в управлінні об'єктом всіх аспектів його виробничої діяльності. Таким чином, для якісного забезпечення безпеки підприємства необхідне створення системи комплексної безпеки. Саме тому фінансова безпека — важлива складова економічної безпеки підприємства, забезпечення

якої повинна приділятися особлива увага на підприємстві.

Література:

1. Барановський А.І. Фінансова безпека: монографія / А.І. Барановський. — К.: Фенікс, 1999.
2. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення: монографія. — Львів: Вид-во ТзОВ "Ліга Прес", 2008. — 385 с.
3. Гадышев В.А. Классификация угроз экономической безопасности предприятия / В.А. Гадышев, О.Г. Поскочина // Вестник Санкт-Петербургского университета ГПС МЧС России. — 2011. — № 2 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://vestnik.igps.ru/wpcontent/uploads/V32/6.pdf>
4. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П. Економічна безпека підприємств: сутність і передумови формування // Теорія та практика управління у трансформаційний період: зб. наук. праць. — Донецьк: ІЕП НАН України, 2001. — Т. 3. — С. 3—7.
5. Манцуров І.І. Побудова ієрархічної структури складових економічної безпеки підприємства / І.І. Манцуров, О.В. Нусінова // Ефективна економіка. — 2011. — № 9 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=9&y=2011>

References:

1. Baranovs'kyj, A.I. (1999), *Finansova bezpeka* [Financial security], Feniks, Kyiv, Ukraine.
2. Vasylytsiv, T.H. (2008), *Ekonomichna bezpeka pidpryemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizm zmitsnennia* [Economic security of Ukrainian entrepreneurship: strategy and mechanism of strengthening], TzOV "Liha Pres", L'viv, Ukraine.
3. Hadyshev, V.A. (2013), "Classification of threats to the economic security of the enterprise", *Vestnik Sanktpeterburgskogo universiteta GPS MChS Rossii*, [Online], vol. 2, available at: <http://vestnik.igps.ru/wpcontent/uploads/V32/6.pdf> (Accessed 15 Aug 2020).
4. Kozachenko, H.V. and Ponomar'ov, V.P. (2001), "Economic security of enterprises: the essence and prerequisites for the formation", *Teoriia ta praktyka upravlinnia u transformatsijnij period*, vol. 3, pp. 3—7.
5. Mantsurov, I.I. (2011), "Construction of a hierarchical structure of components of economic security of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=9&y=2011> (Accessed 15 Aug 2020).

Стаття надійшла до редакції 02.09.2020 р.